

AGRESIVITATEA ÎN SPORT VERSUS RĂSPUNDEREA JURIDICĂ: UNELE ASPECTE RELEVANTE

AGGRESSIVENESS IN SPORTS VERSUS LEGAL LIABILITY: SOME RELEVANT ASPECTS

Oleg TELEVCA, ORCID: 0000-0001-8410-7806
Universitatea de Stat din Moldova,
Chișinău, Republica Moldova

CZU: 343.435:796:347.512

e-mail: oleg.televca@usm.md

In this article, we will refer to one of today's "fashionable" topics due to the existence and even growth of the phenomenon called "aggression in sports". Sport, like other areas of social life, is marked by this phenomenon. More than once I have heard of athletes being used as mercenaries in wars, settling accounts between criminal groups, filling their ranks with well-trained youths in gyms, even with performances in the fields in which they are trained. The material has an interdisciplinary character; given that it represents an analysis of different sources from the fields of sociology, psychology and law. The methods used are mainly analysis and synthesis.

Cuvinte-cheie: aggression, sports, violence.

INTRODUCERE

În acest articol, ne vom referi la una din temele astăzi "la modă" datorită existenței și chiar creșterii fenomenului numit "agresivitatea în sport". Sportul, ca și alte domenii ale vieții sociale este marcat de acest fenomen. Nu o dată am auzit despre sportivii utilizați ca mercenari în războaie, reglări de conturi dintre grupările criminale, care își completează rândurile cu tineri bine antrenați în sălile de sport, chiar și cu performanțe în domeniile în care sunt instruiți.

MATERIAL ȘI METODĂ

Materialul comportă un caracter interdisciplinar, dat fiindcă rezează o analiză a diferitor surse din domeniul sociologiei, psihologiei, dreptului. Metodele utilizate, preponderent sunt analiza și sinteza.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

D. Furtună în lucrarea sa *Homo Aggressivus* menționează că: "Agresivitatea este una dintre cele mai obișnuite trăsături umane, cu un impact incalculabil asupra istoriei noastre. Ea a provocat căderea unor imperii și ascensiunea altora, a generat genocide și crime și a curmat nenumărate vieți omenești. Agresivitatea nu este o închipuire teoretică, ci o realitate a vieții noastre, a tuturor fără excepție" [1, p.9].

Agresivitatea este caracteristică omului contemporan indiferent de starea socială, studii, nivel de cultură sau inteligență. Zilnic auzim despre certuri, crime, altercații, războaie etc. Agresivitatea din media, limbajul obscen din unele emisiuni sau articole de scandal, filme din care nu lipsesc scene sângeroase sau agresivități sexuale-toate acestea fac parte din oferta zilnică pe care noi, consumatorii de violență, o înghițim cu sau fără plăcere.

Intenția de a răni pe celălalt implică o consecință negativă pe care o suportă victima comportamentului agresiv chiar dacă acesta nu-și atinge finalitatea. Agresivitatea nu presupune în mod obligatoriu durere fizică, chiar dacă provoacă suferință. Agresivitatea se manifestă atunci când consecințele ce rezultă de pe urma unui comportament agresiv sunt percepute de către victimă ca fiind „aversive”. Ținând cont de acest lucru, sunt agresive nu doar atacurile fizice directe ci toate comportamentele care produc dezonoarea victimei, jena acesteia, imposibilitatea de a-și atinge scopurile.

Deseori, agresivitatea și violența sunt considerate sinonime, dat fiind că în unele surse ele par a defini aproximativ aceleași lucruri.

Există mai multe definiții ale agresivității. Baron A. și Richardson D. consideră că termenul de agresivitate se referă la toate formele de comportament ce urmăresc producerea suferinței unui alt organism viu, în condițiile în care acesta nu-și dorește un astfel de tratament [2; p.7].

După Bădescu D., Dungaciu D., Baltasiu R. [3, p.519] *agresiunea reprezintă actul limitării „drepturilor celuilalt”, „limitarea posesiunilor celuilalt” prin amenințare sau prin folosirea forței.*

Ce este violența? *”Violența definește utilizarea forței și a constrângerii de către un individ, grup sau clasă socială în scopul impunerii voinței asupra altora”*[4, p.20].

Definiția comună a violenței se aseamănă cu definiția psihologică a agresivității atunci când vorbim despre un comportament interpersonal al cărui intenție este de a produce un prejudiciu. Cele două definiții se diferențiază totuși când se referă la alte caracteristici ale noțiunilor în cauză. Fie că se manifestă persuasiv, fie că este defensivă, agresivitatea se poate adapta devenind indispensabilă supraviețuirii individului sau speciei, dar nu putem spune același lucru despre violență. Nimic nu poate justifica un act de violență. Toate comportamentele violente sunt și agresive, dar nu toate manifestările agresive sunt și acte violente [5; p.14-15]. De exemplu, conduita boxerului cu cât este mai agresivă, cu atât este mai performantă.

Este clar că nu există un consens universal al definiției violenței. Definițiile date acestui cuvânt ne arată care sunt valorile pe care societatea le cultivă și le protejează la un moment dat în timp, și pot îmbrăca conotații filosofice, juridice, sociologice, medicale și criminologice.

Violența descrie comportamente care nu sunt acceptabile în societate, care sunt dezaprobat și sancționate prin norme care stabilesc nu atât regulile generale de conduită pentru individ în societate, cât pragul dincolo de care societatea trebuie să intervină pentru a menține ordinea și pentru a-și apăra valorile precum dreptul la liniște, familia, res-

pectul față de semeni ș.a. Violența umană, purtând cu sine latura negativă și potențialul oamenilor de vătămare, apare în toate mediile sociale, deseori are conotații criminale și are capacitatea de a se extinde. Violența interpersonală care cuprinde manifestările violente dintre indivizi se poate manifesta sub formă fizică, economică, psihologică, verbală sau sexuală [6; p.33].

Astfel, agresivitatea și violența în afara trăsăturilor comune, au și unele trăsături specifice. Agresivitatea are o arie de cuprindere mai amplă decât violența deoarece agresivitatea poate lua și forme nonviolente, nu orice comportament agresiv este și antisocial, nu orice comportament violent este automat și agresiv.

Trebuie menționat că nu există o definiție clară a violenței în sport. Există o serie de sensuri date violenței care vin să evidențieze unele manifestări deviante și agresive de pe teren sau arenele sportive. Trebuie ținut cont și de faptul că sportul tinde spre performanță, iar performanța este atinsă prin dezvoltarea unor mecanisme de agresivitate îndreptate spre reușită. Aceste strategii pot fi uneori foarte dure și pot contamina și spectatorii.

Cercetătorii din domeniul psihologiei sportului consideră că acțiunile din sport pot fi descrise ca acțiuni agresive și violente, iar lupta este deseori necruțătoare, în special în sporturile de contact (box, lupte, rugby etc) [1, p.207]. Chiar și cele mai frumoase tipuri de sport cum ar fi, de exemplu, patinajul artistic, atletica ușoară au în spate multe acte de suferință umană morală și fizică.

De exemplu, una dintre teoriile referitoare la originea apariției fotbalului consideră că primii jucători, la începutul secolului al XIV-lea, ar fi fost niște ucigași care se distrau lovind cu piciorul capetele desprinse de trup ale victimelor lor. Astfel spus, violența ar fi unul dintre părinții fondatori ai fotbalului [7, p.125].

Popoveniuc B. este de părerea că definițiile valabile în general pentru violența în societate, sunt inaplicabile în cadrul acestui cadru social particular care îl reprezintă sportul organizat. „Dacă definim violența ca folosirea nesancționată sau nelegitimă a forței fizice într-un mod vătămător sau distructiv, pe care eu o consider o definiție rezonabilă, atunci sporturile ne confruntă cu un paradox: meciurile de box și un număr de alte manifestări sportive implică o cantitate considerabilă de forță fizică ce este orientată către vătămarea interpersonală dar, cu toate acestea, nesancționată.” La fel, nu trebuie să uităm că sportul este singura formă de activitate în care violența este permisă „în mod civilizat” în lumea contemporană [8].

Istoria cunoaște multe cazuri în care sportivii admit comportament violent și agresează în contexte total diverite. Este cunoscut cazul celebrului fotbalist urugvayan Luis Suarez care în cadrul Campionatului Mondial de Fotbal din Brazilia din 2014 l-a mușcat de umăr pe Giorgio Chiellini, apărătorul selecționatei italiene. Ulterior, s-a descoperit că Suarez a mușcat cel puțin de 8 ori în cariera sa fotbalistică. Un incident similar a avut loc cu Mike Tyson, care în 1997 în timpul unui meci din Las Vegas a mușcat urechea oponentului său Evander Holyfield [1, p.208-209]. După cum vedem, uneori agresivitatea cultivată sportivilor poate ieși în afara limitelor competițiilor sportive.

Nu în ultimul rând trebuie să pomenim și despre agresivitatea suporterilor. Un exemplu ilustrativ de agresivitate cauzată de frustrare ni l-au oferit suporterii selecționatei României în meciul cu Bulgaria care, în prima pauză au aruncat mai multe fumigene către suporterii bulgari: *„Incidentul a izbucnit spre finalul primei reprize, când în sectorul ocupat de cei 300 de suporterii români, dinamoviștii și suporterii „Farului” Constanța erau cât pe ce să se ia la bătaie. Lucrurile nu s-au oprit aici, cu puțin timp înainte de a se fluiera pauza meciului, fanii României aprinzând mai multe fumigene care au fost aruncate către peluza în care se aflau suporterii bulgari. În tot acest conflict, jandarmii au intervenit în forță, suporterii români fiind loviți cu bastoane în timp ce pe fundal se auzeau strigătele rasiste ale bulgarilor: „țigani, țigani”*. [<http://www.times.ro/national/huliganism-in-fotbal>][9]

Referitor la Republica Moldova, în ultima perioadă iese în evidență rivalitatea între suporterii echipelor de fotbal FC „Zimbru” Chișinău și „Milsami” Orhei, care a degenerat nu o singură dată în dezordini, acte de huliganism, ca urmare fiind întocmite mai multe procese verbale contravenționale, altele persoane au fost reținute.

În perioada de după proclamarea independenței Republicii Moldova sunt cunoscute câteva cazuri care au avut impact sporit și pe arena internațională.

Valeriu Rotari, fostă autoritate criminală de la începutul anilor 90 a devenit proprietar al unei echipe de fotbal de amatori „Constructorul”, pe care în câțiva ani a reușit să o promoveze în eșalonul superior al fotbalului moldovenesc. La meciurile acestei echipe deseori erau observate persoane înarmate însoțite de bodiguarzi care făceau parte din lumea criminală.

În iarna anului 2000, Valeriu Rotari a fost asasinat, iar conducerea clubului a trecut în mâinile soției și a fiicei. În vara anului 2000 clubul de fotbal “Constructorul” a acces în cupele europene. În meciul disputat cu o echipă din Bulgaria, echipa noastră a pierdut cu scorul 0:8. După părerea prietenilor (din lumea criminală) lui Valeriu Rotari acest scor s-a datorat arbitrajului incorect. Astfel, ei au decis să-și facă singuri dreptate.

Mai târziu, în raportul meciului, delegatul a scris că arbitrul principal a fost agresat fizic de către reprezentanții echipei moldovenești, care i-au aplicat multiple lovituri asupra corpului și capului, iar întreaga echipă de arbitri a fost amenințată cu armele.

După acest incident, UEFA a aplicat sancțiunea de descalificare a clubului pentru meciurile internaționale pe o perioadă de 2 ani.

Într-un alt caz este vizat clubul “Roso” Anenii Noi. În meciul disputat în campionatul Moldovei (Divizia A) cu echipa “Politehnica” Chișinău, președintele clubului Mihail Macovei, nefind de acord cu acordarea penaltiului în poarta echipei sale, s-a urcat la volanul automobilului său de marca Audi 100, a intrat pe terenul de fotbal și s-a luat după arbitrul principal. Acest incident a fost obiectul discuțiilor despre fotbalul moldovenesc în toată lumea. Istoria s-a finalizat cu amendarea președintelui clubului “Roso” cu suma de 2000 dolari americani.

O întrebare care inevitabil apare în aceste cazuri este aceea, dacă în domeniul

sportului ar trebui să opereze aceleași condiții a răspunderii juridice ori dacă răspunderea disciplinară, specifică mișcării sportive este suficientă pentru a acoperi spectrul acțiunilor prejudiciabile săvârșite de participanții la competițiile sportive.

După părerea unor autori [10, p.254], aici trebuie să distingem 3 situații în funcție de care se poate angaja răspunderea juridică:

1. sportivul este victima unei acțiuni prejudiciabile săvârșite de un alt sportiv;
2. sportivul este victima unei acțiuni prejudiciabile săvârșite de organizator;
3. arbitrul sau spectatorul este victima unei acțiuni prejudiciabile.

În funcție de situație, în funcție de gradul de prejudiciabilitate al faptei, gradul și forma vinovăției, urmările prejudiciabile survenite, prezența sau absența legăturii de cauzalitate intervine unul sau alt tip de răspundere juridică: disciplinară, civilă, contravențională sau penală.

Mai mult, trebuie să ținem cont că vinovăția ca și concept general și vinovăția în sport au o diferită conotație. Mai trebuie să ținem cont și de faptul că doctrina operează și cu conceptul de normă sportivă pe lângă norma juridică. La fel, nu trebuie să uităm nici despre faptul că există mai multe teorii cu privire la fundamentarea răspunderii juridice în materie sportivă care se referă la cazul fortuit, forța majoră, riscul admisibil, consimțământ ș.a

CONCLUZII

Așadar, normele de drept își au locul în domeniul sportului raportate la diverse tipuri de raporturi juridice și diverse fapte cu diferit grad de prejudiciabilitate. Nu toate se referă la fapte comise cu agresivitate, însă și în acest caz sau, în special în aceste cazuri, federațiile de sport ar trebui să-și formeze cadre normative clare care ar reglementa orice situație ce poate să apară.

Referințe:

1. FURTUNĂ, D. *Homo Aggressivus*. Chișinău: S.n., 2018. 676 p.
2. BARON, A. A., RICHARDSON, D.R. *Human Aggression*. New York, Londra: Plenum Press, ediția a II-a, 1994. 419 p.
3. BĂDESCU, I., DUNGACIU, D., BALTASIU, R. *Istoria sociologiei. Teorii contemporane*. București: Eminescu, 1996, 703 p.
4. ZAMFIR, C., VLĂSCEANU, L. *Dicționar de sociologie*. București: Babel, 1993, 754 p. // <https://vignette4.wikia.nocookie.net/nccmn/images/1/1c/Dictionar-de-Sociologie-Catalin-Zamfir-Lazar-Vlasceanu.pdf/revision/latest?cb=20150813042511&path-prefix=ro>
5. PAHLVAN, F. *Comportamentul agresiv*. Iași: Institutul European, 2011. 259 p.
6. MIHAIU, S. *Criminalitatea violentă. Semnificații și implicații sociale*. București: Pro Universitaria, 2021. 231 p.
7. GAVRILUȚĂ, C., GAVRILUȚĂ, N. *Sociologia sportului. Teorii, metode, aplicații*. Iași: Polirom, 2010. 249 p.

8. https://www.researchgate.net/publication/274381941_Sportul_ca_violenta_institutionalizata
9. <https://civic.md/stiri/5796-comportamentul-agresiv-i-actele-de-violen-ale-suporterilor.html> 03.09.2023 ora 23.10
10. PUȚ, S., COSTAȘ, C. *Dreptul sportului*. București: Editura Hamangiu,2021. 391 p.